

Puhdasta satoa omasta pihasta – lavakaulusviljelyllä alkuun

Puutarhan hoito tarjoaa tekijälleen mielekästä puuhaa, hyötyliikuntaa ja kaunista katseltavaa. Näiden lisäksi hyötypuutarhuri korjaa maukasta ja puhdasta satoa suoraan ruokapöytään. On palkitsevaa kasvattaa omaa ruokaansa, vaikka pienikin määrä. Puutarhan hoito on myös ekoteko. Maan viljely pitää maan elinkelpoisena jälkipolvillekin. Kasvit sitovat hiiltä ilmakehästä ja lajien runsaus houkuttelee hyödyllisiä pieneliöitä, jotka pitävät yllä luonnon tasapainoa.

Toivottavasti tästä pienestä oppaasta on apua aloittaessasi uutta hyödyllistä ja palkitsevaa harrastusta.

Hyötytarhan perustaminen

Menestyäkseen hyötykasvit tarvitsevat valoa ja lämpöä. Niinpä kasvupaikaksi kannattaa valita pihan aurinkoisin ja mielellään tuulensuojainen paikka. Kasvualustan tulee olla syvämultainen ja hyvin lannoitettu. Hyvä kasvualusta on myös läpäisevä, mutta vettä pidättävä, lämmin ja kuohkea. Hyötytarhan voi perustaa pieneenkin pihaan lavaan tai ruukkuihin. Syötäviä kasveja voi myös istuttaa kukkamaahan perennojen joukkoon. Seuraavassa kerrotaan lavakaulusviljelystä ja annetaan vihjeitä hyvistä kasvikumppaneista.

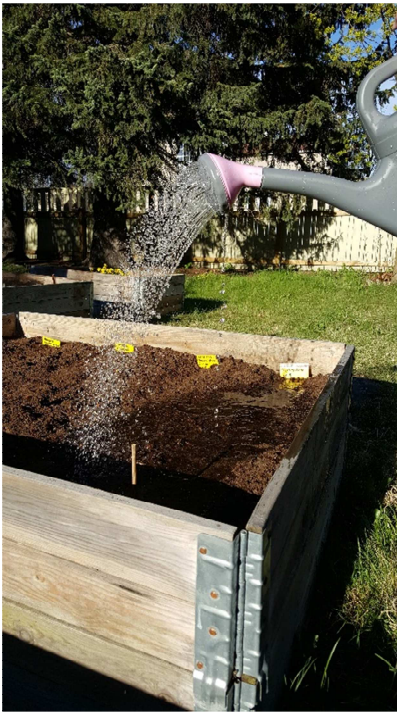
Lavakaulusviljelyn aloittaminen

Kun maan pintaa nostetaan 20 – 40 cm ympäröivää aluetta ylemmäs, alueen mikroilmasto muuttuu jopa kasvuyöhykkeen edullisempaan suuntaan. Näin tapahtuu viljeltäessä lavakauluksen rajaamassa penkissä. Jos kasvulavalle valitsemallasi paikalla on rikkaruohoja, kitke ne huolellisesti. Käännä maa talikon piikkien syvyydeltä, jotta saat juuririkkaruohot pois. Levitä paksu kerros kosteaa sanomalehteä lavan pohjalle. Jos perustat lavaviljelmän nurmikon päälle, laita viljelyalueelle paksu kerros sanomalehtiä tai muutama kerros pahvia. Lähellä kasvavien puiden ja pensaiden juuret voivat päästä kasvaa viljelmäsi. Tätä estämään voit levittää juurimaton lavan pohjalle. Myyrien pääsyn estää metalliverkko.

Salaateille, yrteille ja muille pienijuurisille kasviksille riittää yksinkertainen lavakaulus. Syvä- tai leveäjuurisiet kasvit, kuten porkkana, palsternakka tai peruna, tarvitsevat kaksi tai kolme lavaa päällekkäin. Hanki hyvää luonnonlannoitettua säkkimultaa tai käytä omaa kompostimultaa, johon olet lisännyt lantaa tai muuta luonnonlannoitetta. Täytä lava mullalla. Tasoita, tiivistä kevyesti ja lisää multaa niin, että sitä on ihan reunojen tasalle. Älä laita muovisia juuristeitä, koska ne hapertuvat aikaa myöten, ja mikromuovi päätyy maaperään. Säkkimullan ravinteet riittävät muutamaksi viikoksi, sen jälkeen kasvit tarvitsevat lisälannoitusta, kananlantaa tai muuta luonnonmukaista lannoitetta.

Kunnostaminen keväällä ja syksyllä

Kasvatuslavan multaa ei tarvitse vaihtaa keväällä, mutta sen kasvuedellytyksiä parannetaan. Peitä maan pinta syksyllä ohuella eloperäisellä katteella, pilkotuilla terveillä kasvin osilla kuten juuresten naatit ja yrttien varret, tai murskatuilla puiden lehdillä. Lierot ja muut maan eliöt muuttavat katteen talven aikana mullaksi. Keväällä muokkaa kate kevyesti multaun ja lisää uutta multaa tarvittaessa. Lisää kanankakkarakkeita tai hevosenlantaa antamaan multaun ravinteita ja orgaanista ainetta.

Kylvö

Kasvilavassa multa lämpiää nopeammin kuin avomaalla. Sen vuoksi kylvöt voi aloittaa aiemmin kuin tasamaalla. Silti kylvämään lähtiessä kannattaa odottaa, että multa on riittävän lämmintä ja kuivaa. Kylmässä ja kosteassa siemenet itävät hitaasti tai jopa mätänevät. Ensimmäiseksi voidaan kylvää porkkana, retiisi, salaatti, tilli, pinaatti, härkäpapu, sokeriherne ja silpoherne. Pavut, kesäkurpitsa ja kurkku vaativat yli 10 asteen maalämpötilan. (Korpikangas Siemen, Kylvöopas)

Helpoin tapa on kylvää siemenet riveihin. Tasoita multa. Vedä multaun matala vako käden syrjällä tai kepillä. Kastele vaon pohja hyvin. Isot siemenet kylvetään yksitellen, pienet sirotellen sopivan harvaan siemenpussin ohjeen mukaan. Siementen itävyysprosentti (katso siemenpussista) auttaa valitsemaan, kuinka harvaan tai tiheään kylvät siemenet. Jos siementen itävyys on 90%, kylvön voi tehdä valmiiksi harvempaan. Jos itävyysprosentti on 65, kannattaa kylvää vähän tiheämpään. Peitä vako mullalla ja tiivistä maa kevyesti. Pidä kylvös kosteana kastelemalla varovasti, kevyesti suihkutellen.

Hoito

Kun taimet ovat riittävän kokoisia, harvenna taimet kunkin kasvin vaatimusten mukaan (katso siemenpussi). Liian tiheässä kasvavista taimista tulee honteloita ja ne eivät tuota kunnan satoa. Kasvukauden aikana kastele kasvustoa niin että se pysyy tasaisen kosteana, ei kuitenkaan liian märkänä. On parempi kastella harvemmin ja runsaasti kuin jatkuvasti vähän. Kastele suihkuttaen kannulla tai ohuen letkun avulla. Pidä rivien välit puhtaina rikkaruohoista, joko haraamalla tai käsin kitkemällä. Jos käytät puhdasta säkkimultaa, huolta rikkaruohoista ei yleensä ole. Nurmikon leikkuusta kertyvä ruohosilppu on hyvää kateainetta riviväleihin kesän aikana. Ruohosilppu suojaa multaa kuivumiselta, lannoittaa kasvustoa ja pitää mullan kuohkeana. Ohut kerros ruohosilppua kerrallaan riittää.

Viljelykierto ja terve kasvusto

Pienessäkin viljelmässä kannattaa viljellä useita kasvilajeja ja vaihtaa kasvien paikkaa vuosittain. Näin maan ravinnetila pysyy hyvänä ja kasvit terveinä. Kasvien hyvinvointia ja sadon laatua voidaan parantaa myös valitsemalla toisilleen hyvät kasvinaapurit vierekkäin. Kumppanuuskasvien sijoittelu pienessä laatikkoviljelmässä voi olla haasteellista ja tuntua työläältä, mutta joitakin vihjeitä kannattanee poimia seuraavasta.

Palkokasvit (herne, härkäpapu) sitovat ja luovuttavat typpeä toisten kasvien käyttöön. Voimakkaasti tuoksuvat yrtit, samettikukka, tomaatti ja sipuli harhauttavat tuholaisia. Muiden kasvien kasvua edistäviä

lajeja ovat myös kehäkukka ja krassi. Niinpä hyötykasvien lomaan kannattaa istuttaa krassia, kehäkukkaa ja samettikukkaa. (www.hyötykasviyhdistys.fi)

Helpot viljeltävät: salaatti, retiisi, rucola, villirucola (monivuotinen, kylväätyy helposti), pinaatti (erityisesti lamopinaatti), mangoldi, sokeriherne, ruohosipuli (monivuotinen, leviää helposti), sipulit, pavut, punajuuri, kesäkurpitsa, peruna

Kukkivat yrtit houkuttelevat perhosia ja pölyttäjiä: minttu, timjami, rosmariini, laventeli, oregano, iisoppi, ruohosipuli

Kauniita muotoja ja värejä: salaatit, palmukaali, mangoldi, salaattifenkoli, tilli, korianteri, paprika, chili, latva-artisokka

Kumppanuuskasveja

Hyötyvät vierekkäin

Herne + punajuuri, retiisi, salaatti, sipuli

Kesäkurpitsa + herne, maissi, oregano, salaatit, salkopapu, sipuli

Pavut + salaatti, mangoldi, retiisi, retikka, punajuuri, selleri, pinaatti, tomaatti

Peruna + korianteri, pavut, pinaatti, piparminttu

Porkkana + ruohosipuli, purjo (karkottaa porkkanakärpäsiä)

Punajuuri + pensaspapu, herne, kurkku, kaalit, salaatti, palsternakka, retiisi, retikka, sipuli, tilli

Salaatti + pavut, herne, kurkku, kaalit, nauris, purjo, retiisi, raparperi, tomaatti, sipuli

Sipuli + tilli

Tomaatti + basilika, minttu, paprika, pensaspapu, persilja, pinaatti, purjo, raparperi, retiisi, salaatit, selleri, kaalit

Ei vierekkäin

Herne # papu, peruna, purjo, sipuli, tomaatti

Kesäkurpitsa # peruna, tomaatti, retikka

Peruna # salvia, ruiskukka, kesäkurpitsa, kurkku, herne, mansikka, maissi, palsternakka, punajuuri, salaatit, tomaatti)

Pensaspapu # herne, juuriselleri, porkkana, purjo, sipuli, valkosipuli

Persilja # salaatti

Pinaatti # punajuuri, sipuli

Porkkana # salaatit, kaalit, herne, salvia

Punajuuri # porkkana, purjo, pinaatti, salkopapu, tomaatti, maissi

Purjo # pensaspapu, herne, punajuuri, salkopapu

Retiisi # kurkku, sipuli, kiinankaali

Ruohosipuli # pavut, herne

Salaatti # persilja, peruna, retikka

Tomaatti # herne, kesäkurpitsa, peruna, punajuuri

Yrtit karkottajakasveina

Basilika: torjuu härmää ja karkottaa kärpäsiä

Fenkoli: torjuu kirvoja

Iisoppi: karkottaa etanoita, kaalikärpäsiä, juovakirppaa

Kirveli: karkottaa muurahaisia, etanoita, kirppuja

Krassi: karkottaa kirvoja, etanoita

Kynteli: karkottaa mustia papukirvoja

Laventeli: karkottaa lehtikirvoja ja muurahaisia

Piparminttu: karkottaa kaalien tuholaisia (kirppoja ja kaalikärpäsiä), muurahaisia

Salvia: karkottaa porkkanakärpäsiä, etanoita, kaalikärpäsiä

Tilli: karkottaa lehtikirvoja ja kaalikärpäsiä

Timjami: karkottaa etanoita, kaalikärpäsiä

Valkosipuli: ruusun härmään, yleinen suojavaikutus erilaisia hyönteisiä vastaan, sieni- ja bakteeritauteihin
(Tuominen, *Syötävän kaunis piha* s. 139 – 144)

Lähteet:

Berglund Karin, *Unelmien kotipuutarha*, Otava 1996; Luoto Leena ja Heikki, *Puutarhan parhaaksi*,

Readme.fi 2020; Tuominen Kirsi, *Syötävän kaunis piha*, Minerva Kustannus Oy 2014;

www.hyötykasviyhdistys.fi; Korpikangas Siemen, *Kylvööpas*; www.Plantagen.fi/viljely-lavakauluksessa-nain-onnistut; <https://Viherpuutarha.wordpress.com>

© Kirsti Honkasalo/ Rauman Puutarhayhdistys